

LZA darbības stratēģiskie virzieni 2012.–2016. gadā

Ojārs Spārītis,
Dr. habil. art.

Preambula

Latvijas zinātnieki ir uzticīgi akadēmiskiem zinātniskās pētniecības principiem un mērķiem, jo viņi:

- nemītīgi attīsta savu nozaru sasniegumus, pilnveido pētniecisko bāzi, akadēmiskā darba metodes un prasmes,
- saglabā augstu zinātniskā darba ētiku un kvalifikācijas kritērijus,
- nodrošina LZA pēctecību.

Ar šādu mantojumu LZA un ikviens akadēmiskās vides pārstāvis Latvijas sabiedrības acīs ir valstiski atbildīgas rīcības etalons.

Zinātnes politika

Būtisks LZA uzdevums ir cieša sadarbība un dialogs ar LR Saeimas komisijām, politiķiem, kā arī ar Ekonomikas, Izglītības un zinātnes, Kultūras, Labklājības, Vides un reģionālās attīstības, Veselības aizsardzības un citām nozaru ministrijām, lai:

- panāktu atsevišķu ministriju pasūtītu pētījumu veikšanu un līdzekļu piesaisti šiem valsts pasūtījumiem,
- rosinātu Latvijas zinātnes likuma papildināšanu ar nosacījumiem par valsts atbalstu izgudrojumu patentēšanai un komercializēšanai,
- sekmētu izpratni par zinātnei kā valsts darbības visu jomu neatņemamu sastāvdaļu un kā eksportspējīgas produkcijas izstrādes pamatu visās tautsaimniecības nozarēs.

Finansējums zinātnei

LZA vadības stratēģisks uzdevums ir panākt atbalstu Latvijas zinātnes attīstīšanai

visos valsts, pašvaldību un starptautiskajos līmeņos, cenšoties sasniegt 2005. g. Zinātniskās darbības likumā iestrādātās normas īstenošanu par valsts finansējuma palielinājumu zinātnes attīstībai ik gadus 0,15 % apmērā no iekšzemes kopprodukta (IKP).

Latvijas zinātnes un izglītības atbalstam piesaistīto ES Struktūrfondu un arī sociālo fondu sniegtās iespējas ir atbildīgi izmantotas. ES fondu apguve ir jāturpina un jāpaplašina.

Par tuvāko gadu aktualitāti zinātnē kļūst ES Kohēzijas fonda finansējuma iespējami plaša piesaistīšana 2014.–2020. g. veicamajiem pētījumiem.

LZA uzdevums ir saīsināt birokrātisko ceļu no finansējuma piešķiruma līdz zinātniskā produkta radīšanai un valsts izglītības, kultūras un tautsaimniecības orientēšanai mērķtiecīgam zinātniskajam un pētnieciskajam darbam.

Zinātne tautsaimniecībai

LZA daudzpusīgā akadēmiskā potenciāla plaša kvalifikācija ir izmantojama valsts likumdošanas izmaiņu katalizēšanai. Ar tā palīdzību rosināma:

- visu tautsaimniecības nozaru finansējuma optimālu proporciju aizstāvība ES mērogā,
- sadarbībā ar nozaru ministrijām izstrādājamu tādu valsts pasūtījumu un pētniecisku projektu īstenošana, kam būtu praktiska atdeve izglītībai, kultūrai un tautsaimniecībai.

Latvijas zinātnes ekonomisko efektivitāti un prestižu stiprina LZA sabiedrotie — zināt-

niski pētnieciskās un augstskolu institūcijas, kuras rada eksportspējīgu intelektuālo un tehnoloģisko produktu.

LZA darbība aktivizējama valsts atbalsta politikas uzlabošanai, zinātniskās pētniecības iestāžu attīstībai, piesaistot gan valsts, gan starptautiska mēroga pasūtījumus.

Izglītība

LZA un Izglītības un zinātnes ministrijas sadarbībā likumdošanas jomā ir sekmējama Augstākās izglītības un zinātnes savienojamības principu dziļāka iestrāde, paredzot:

- tuvināt augstskolu akadēmisko darbību zinātniskajai darbībai, īpašu vērību veltot pētnieciskā darba metodikas un pēctecības nodrošināšanai,
- veicināt izglītības, kultūras, sabiedrības labklājības, veselības aizsardzības un valsts tautsaimniecības attīstībai labvēlīgas nozaru izglītības programmu izstrādi,
- analītisku ekspertīžu ceļā veidot optimālas izglītības un Latvijas darba tirgus proporcijas.

Padziļināma jau gadu desmitus pastāvošā LZA sadarbība ar reģionu augstskolām un novadu pašvaldībām kopīgu zinātnes projektu izstrādē un finansējuma bāzes paplašināšanai, zinātniskās kapacitātes stiprināšanai.

Šāda sadarbība stiprinās reģionālo augstskolu pētnieciskās institūcijas, saliedēs koordinētai zinātniskai un praktiskai rīcībai LZA nodaļas un to partnerus.

Humanitārās un sociālās zinātnes

LZA misija ir nācijas pamatvērtību — valodas, ētikas, sabiedrības veselības, ekonomikas, vides, kultūras un cilvēcisko vērtību izziņa, saglabāšana un popularizēšana, sekmējot paaudzēs radīto bagātību pārmantošanu un attīstību.

Svarīgi ir apvienot LZA humanitāro, sociālo un eksakto zinātņu nodaļu spēkus kopīgam darbam Latvijas vides, dabas un cilvēku resursu saglabāšanā, t.sk. krīzes iespaida

mazināšanai Latvijas ekonomiskajā, sociālajā un kultūras attīstībā.

Latvijas valstij un zinātnei nozīmīgs būs 2014. un 2015. g. periods.

Nacionālās pētniecības programmas "Letonika" turpinājumam jau savlaicīgi plānojama jauna izpētes programma, kura ietvertu:

- Latvijas daudzveidīgā tradicionālā kultūras mantojuma pamatvērtību izziņu,
- Latvijas politiskās nācijas veidošanās un attīstības aspektus,
- Latvijā dzīvojošo daudzo etnosu vēstures, kultūras mantojuma un tradīciju izziņu veiksmīgas integrācijas procesu pētniecībai.

Sociālie aspekti

Latvijas iedzīvotāju fiziskās veselības un demogrāfisko problēmu risināšanā pieaug medicīniskās un sociālās aprūpes loma.

LZA pieredze, pētījumos gūtās atziņas var sekmēt sabiedrības veselības, mūža ilguma, darbaspēju un sociālās aktivitātes saglabāšanas programmu izstrādi un īstenošanu visas valsts mērogā.

Uz laiku apturētā "Emeritētā zinātnieka" statusa piešķiršana un finanšu ierobežojumi kavē LZA rūpes par zinātniekiem, kas radījuši paliekošas vērtības dažādās nozarēs. Tādēļ aktivizējams dialogs ar valsts un finanšu institūcijām par izcilu zinātnieku veikumam atbilstošām sociālajām garantijām.

Starptautiskā sadarbība

LZA visu nozaru pārstāvji virzāmi sadarbībai ar starptautiskām zinātniskām institūcijām. Tas sekmēs plašāku un dziļāku Latvijas speciālistu integrāciju Eiropas zinātnes struktūrās.

LZA mērķis ir piedalīties starptautisko zinātnisko akadēmiju, fondu un biedrību sadarbībā kopīgu starpvalstu zinātnisko projektu izstrādei un finansējuma piesaistei.

Letonikas jautājumu izpētē īpaša interese ir Austrumeiropas un Skandināvijas valstu

zinātniekiem. Tādēļ sadarbībā ar starptautiskajām zinātniskajām institūcijām un biedrībām humanitārajās zinātnēs stiprināma LZA Letonikas pētniecības projektu koordinācija ar baltistikas, ģermānistikas, nordistikas, slāvistikas, somugristikas un citām radniecīgām etnokultūras virzienu izziņas programmām.

LZA atpazīstamības stratēģija

LZA atpazīstamība, autoritāte un pēctecība gan valsts, gan starptautiskā līmenī nodrošināma ar:

- augstiem kritērijiem atbilstošas akadēmiskās kvalifikācijas celšanu visu paaudžu pētnieku vidū,
- augsti profesionālām zinātniskajām publikācijām,
- mūsdienīgu komunikāciju ar Latvijas sabiedrību un starptautiskajiem zinātniskās sadarbības partneriem.

Nozīmīgs zinātniskā darba prestiža uz-

turēšanas instruments ir LZA locekļu skaitā uzņemtie ārzemju zinātnieki un viņu darbība, kā arī LZA partneru un sponsoru iedibinātās vārda balvas un stipendijas. Lieku priekšā LZA Balvu biedrībai pretendēt uz "sabiedriskā labuma organizācijas" statusu, kas sniegs reālu nodokļu atvieglojumu ikvienam zinātnes attīstības veicinātājam.

Mērķi un līdzekļi

Tāpat kā ikviena zinātnieka, arī sava personiskā darba jēgu saskatu indivīda un sabiedrības garīgo, intelektuālo un morālo rezervju stiprināšanā. Aicinu LZA akadēmisko saimi apvienot „fiziķu” un „liriķu” radošo potenciālu harmoniskai un progresīvai sadarbībai, kuras mērķi ir nemainīgi: cilvēks, sabiedrība, Latvijas zeme un Latvijas valsts.

Metodes un instrumenti šo mērķu sasniegšanai rodami koleģiālā komandas darbā. Cita loģiska ceļa nav.